

Әлеуметтік география

А

Агломерация (қалалық) — ірі қаланың айналасында орналасқан елді мекендердің экономикалық және әлеуметтік байланыстары арқылы бірігуі.

Азаматтық қоғам — халықтың еркін пікір білдіруі мен өзін-өзі басқаруы дамыған әлеуметтік жүйе.

Аймақтық айырмашылық — ел ішіндегі табиғи, әлеуметтік және экономикалық дамудағы теңсіздік.

Ана тілі — адамның туғаннан бастап үйренген, ұлттық болмысты бейнелейтін негізгі тіл.

Б

Бала туу деңгейі — белгілі бір елде немесе аймақта жыл ішінде туған балалар санының халық санына қатынасы.

Білім деңгейі — халықтың сауаттылық, орта және жоғары білім алу дәрежесі.

Босқындар — соғыс, табиғи апат немесе саяси себептермен туған жерін тастап кеткен адамдар.

БҰҰ (Біріккен Ұлттар Ұйымы) — халықаралық бейбітшілік пен қауіпсіздікті сақтау ұйы

Г

Географиялық еңбек бөлінісі — әр аймақтың табиғи және әлеуметтік жағдайына байланысты белгілі бір салаға мамандануы.

Геодемография — халықтың географиялық орналасуы мен демографиялық көрсеткіштерін зерттейтін ғылым.

Глобализация (ғаламдану) — әлем елдерінің мәдени, экономикалық және ақпараттық байланысының күшеюі.

Д

Демография — халықтың саны, құрылымы, тууы, өлімі және көші-қонын зерттейтін ғылым.

Демографиялық жарылыс — туу деңгейінің күрт жоғарылап, халық санының тез өсуі.

Демографиялық саясат — мемлекет тарапынан халық саны мен құрамын реттеу шаралары.

Діни география — әлем халықтарының дін бойынша таралуын зерттейтін география саласы.

Е

Еңбекке қабілетті жастағы халық — еңбек етуге жарамды (әдетте 16–63 жас аралығындағы) адамдар тобы.

Еуропалану — Еуропа мәдениеті мен өмір салтының басқа елдерге әсер ету процесі.

Емхана инфрақұрылымы — халық денсаулығын қамтамасыз ететін әлеуметтік нысандар жиынтығы.

Ж

Жалақы — қызметкердің еңбегі үшін алатын ақшалай немесе заттай сыйақысы.

Жас пирамидасы (демографиялық пирамида) — халықтың жасы мен жынысы бойынша бөлінуін көрсететін диаграмма.

Жергілікті халық (титулды ұлт) — белгілі бір елдің негізгі халқын құрайтын этностық топ.

Жұмыссыздық — еңбекке қабілетті, бірақ жұмыссыз жүрген адамдардың әлеуметтік жағдайы.

Жұмыс күші — еңбекке қабілетті адамдар мен олардың кәсіби мүмкіндіктері

И

Иммиграция — басқа елге немесе аймаққа тұрақты өмір сүру мақсатында көшіп келу процесі.

Индустрияландыру — қоғам өмірінде өнеркәсіптің басым рөл атқаруы.

Интеграция (әлеуметтік) — қоғамдағы әртүрлі топтардың бірігіп, өзара әрекеттесуі.

Инфрақұрылым (әлеуметтік) — халықтың өмір сүру сапасын қамтамасыз ететін нысандар жүйесі (білім, медицина, көлік, мәдениет).

К

Көші-қон (миграция) — адамдардың бір жерден екінші жерге тұрақты немесе уақытша қоныс аударуы.

Көші-қон балансы — елге келушілер мен кетушілер арасындағы айырмашылық.

Көші-қон саясаты — мемлекеттің көші-қон үрдісін реттеуге бағытталған шаралары.

Қала — халқы тығыз орналасқан, өндіріс пен қызмет көрсету орталығы.

Қалалық халық — елдің қалаларында тұратын тұрғындар тобы.

Қала агломерациясы — ірі қала мен оның маңындағы елді мекендердің біртұтас әлеуметтік-экономикалық жүйеге бірігуі.

Қалалық инфрақұрылым — қаланың көлік, байланыс, мәдениет және коммуналдық нысандарының жиынтығы.

Қоныстану географиясы — адамдардың жер бетіне таралуын зерттейтін ғылым саласы.

Қызмет көрсету саласы — материалдық емес өнім өндіретін экономика саласы (білім, денсаулық, мәдениет, туризм).

Қ

Қалалық мәдениет — қала өміріне тән мәдени және әлеуметтік құндылықтар жүйесі.

Қалалық кеңістік — қаланың аумақтық құрылымы мен әлеуметтік аймақтарының жиынтығы.

Қоғам — адамдардың тарихи қалыптасқан әлеуметтік бірлестігі.

Қоғамдық география — халықтың, қоғамның және шаруашылықтың кеңістіктегі орналасуын зерттейтін география саласы.

Қоғамдық өндіріс — қоғам қажеттілігін өтеу үшін өнім шығару мен қызмет көрсету жүйесі.

М

Мәдениет — адамзаттың материалдық және рухани құндылықтарының жиынтығы.

Мәдени мұра — ұлттың тарихи-рухани және сәулеттік құндылықтары.

Миграция (көші-қон) — халықтың бір жерден екінші жерге қоныс аудару процесі.

Мигрант — көші-қонға қатысушы адам.

Механикалық қозғалыс (халық) — көші-қон нәтижесінде халық санының өзгеруі.

Монокала — бір ғана өндіріс түріне тәуелді қала.

Н

Нарықтық қоғам — экономикалық және әлеуметтік қатынастар нарық заңына бағынатын қоғам түрі.

Насихат — әлеуметтік сананы қалыптастыруға бағытталған ақпарат тарату жүйесі.

Ө

Өмір сүру деңгейі — халықтың материалдық жағдайы мен тұтыну мүмкіндігі.

Өмір сүру сапасы — халықтың әлеуметтік жағдайы, денсаулық, білім және экологиялық ортасы бойынша бағаланатын көрсеткіш.

П

Патриотизм — туған жерге, елге деген сүйіспеншілік сезімі.

Постиндустриялық қоғам — экономикада қызмет көрсету және ақпарат салалары басым болатын қоғам түрі.

Профессия — адамның белгілі бір мамандық түрі бойынша еңбек қызметі.

Р

Ресурстар (әлеуметтік) — қоғамның еңбек, мәдени және адам капиталы мүмкіндіктері.

Рекреация — демалу, сауықтыру және туризммен байланысты әлеуметтік қызмет саласы.

Репродуктивтілік — халықтың өзін-өзі қайта толықтыру қабілеті (туу деңгейі арқылы).

Рурбанизация — ауыл мен қаланың өмір салтының араласуы.

С

Саяси география — мемлекеттердің аумақтық құрылымы мен саяси қатынастарын зерттейтін ғылым.

Сауда географиясы — тауар айналымының географиялық таралуын зерттейтін сала.

Сегрегация — қоғамдағы этникалық немесе әлеуметтік топтардың бөлініп өмір сүруі.

Сервистік экономика — қызмет көрсету саласы дамыған экономика түрі.

Синантроп — адамның ежелгі түрі, әлеуметтік географияда адам дамуының тарихи кезеңін зерттеуде қолданылады.

Социализация (әлеуметтену) — адамның қоғамға бейімделіп, оның нормалары мен құндылықтарын игеру процесі.

Социалдық инфрақұрылым — халықтың тұрмысын қамтамасыз ететін әлеуметтік нысандар жүйесі.

Т

Табиғи өсім — белгілі бір кезеңде халықтың туу мен өлім айырмасына байланысты көбеюі.

Тілдік география — халықтардың таралуына қарай тілдердің географиялық таралу аймағын зерттейтін сала.

Тұрақты халық — белгілі бір аумақта ұзақ уақыт бойы өмір сүретін халық.

Тұрғын үй қоры — елдегі тұрғын үйлердің жиынтығы.

Тұрмыс деңгейі — адамның өмір сүруіне қажетті материалдық және рухани жағдайлар жиынтығы.

У

Урбанизация — халықтың қалаға шоғырлану процесі және қалалық өмір салтының таралуы.

Урбанистика — қалалардың дамуы мен құрылымын зерттейтін ғылым саласы.

Х

Халық тығыздығы — белгілі бір аумақтағы халық санының жер аумағына қатынасы (адам/км²).

Халық санының динамикасы — халық санының уақыт бойынша өзгеруі.

Халық құрылымы — халықтың жынысы, жасы, ұлты және әлеуметтік құрамы бойынша бөлінуі.

Ә

Этнос (ұлт) — ортақ тіл, мәдениет және тарих негізінде қалыптасқан халық қауымдастығы.

Этнография — халықтардың мәдениеті мен тұрмысын зерттейтін ғылым.

Этнодемография — этностардың саны мен орналасу заңдылықтарын зерттейтін ғылым саласы.

Эмиграция — өз елінен басқа елге қоныс аудару процесі.

Экология (әлеуметтік тұрғыда) — адамның өмір сүру ортасының сапасы мен әлеуметтік денсаулық байланысын зерттейтін сала.